

УДК 332.01

ОЦІНКА СТРАТЕГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Калініна Анна Геннадіївна, аспірант каф. Менеджменту та підприємництва на морському транспорті, Азовський морський інститут м. Маріуполь, e-mail: tendernessrose@rambler.ru, тел: +380504761766

Kalinina Anna, Post-graduate Student of the Department of Management and business on a sea transport, AZOV MARITIME INSTITUTE, Mariupol, e-mail: tendernessrose@rambler.ru, tel: +380504761766

Kalinina A. Estimation of strategic potential of the region.

The article proves that the management of the complex development of the region for achievement of its competitiveness should be focused on the increase of using the strategic potential of the region. It is possible to be achieved due to complete and timely estimation of the strategic potential of the region. The analysis of the methods of estimation of the strategic potential of the regions has shown the absence of the thorough approach which would consider all components of the strategic potential (both available and acquired). The scheme for the estimation of the strategic potential of the region on management and decision-making levels on the basis of applying a cumulative indicator of the strategic potential of the region is offered. The offered indicator is defined on each component of the strategic potential and is corrected by corresponding weight factors. The use of such indicator will allow defining the conformity of the strategic potential with the complex development of the region. Approbation of the offered scheme for the areas which have entered different clusters by the level of their competitiveness is performed: Zhitomir, Khmelnytskyi, Odessa, Dnepropetrovsk, Kherson, Cherkassk areas. By applying Kendel, Fridman and Spirman factors the verification of consistency of experts' opinions who took part in an estimation is performed and the reliability of the received data is proved. The use of the offered scale of an estimation of the received results allows to analyze the received indicators of the cumulative strategic potential. The comparison of the obtained data with the offered scale of compliance of the strategic potential to the complex development of the region has allowed to draw a conclusion that the strategic potential of Dnepropetrovsk area (82,51) has the highest conformity and Khmelnytskyi area (27,14) has the lowest. The received results do not deny, and on the contrary confirm that there is a direct correlation of the competitiveness of the region and the results of its complex development on that how it uses the strategic potential.

Калініна А.Г. Оцінка стратегічного потенціалу регіону.

У статті обґрунтовано необхідність дослідження структурних зрушень в економіці для побудови якісно нової структури економіки й зростання конкурентоспроможності регіонів. На основі розгляду існуючих підходів щодо визначення змін в структурі галузей, було встановлено відсутність методичних рекомендацій для їх застосування в управлінні для обґрунтування рішень з формування відповідної політики комплексного розвитку регіонів України. Помічено, що при оцінці застосовують такі системи показників, як: абсолютні, що представляють собою різницю між питомою вагою галузей та відносні, як співвідношення питомої ваги галузей. Запропоновано використовувати показники варіації, коливання абсолютних приростів й темпів зростання питомої ваги окремих частин цілого щодо узагальнюючої оцінки структурних зрушень. Проведено оцінку структурних зрушень галузей на прикладі 27 адміністративно-територіальних одиниць України на основі абсолютних та відносних показників. На основі розрахованих показників був проведений кластерний аналіз із використанням статистичної програми SPSS Statistics. У статті представлені статистичні характеристики, котрі підтверджують значимість та достовірність отриманих результатів. Групування регіонів за показниками структурних зрушень дозволили встановити залежність динаміки структурних зрушень та рівня комплексного розвитку регіонів. Чим більш стабільна структура економіки щодо структурних зрушень, тим вище рівень комплексного розвитку регіону та навпаки. Структурні зрушення, що відбуваються в економіці можуть привести до різного роду деформацій й порушити принцип оптимальності - основу комплексного розвитку регіону. Таким чином, виникає необхідність в регулюванні цих процесів як на рівні держави, так і регіонів.

Калинина А.Г. Оценка стратегического потенциала региона.

В статье доказано, что управление комплексным развитием региона для достижения его конкурентоспособности должно быть сориентировано на повышение использования стратегического потенциала региона. Этого возможно достичь благодаря всесторонней и своевременной оценке стратегического потенциала региона. Анализ методов оценки стратегического потенциала регионов показал отсутствие основательного подхода, который учитывал бы все составляющие именно

стратегического потенциала (как имеющиеся так и приобретенные для региона). Предложена схема оценки стратегического потенциала региона по уровням управления и принятия решений на основе использования совокупного показателя стратегического потенциала региона. Предложенный показатель определяется по каждой составляющей стратегического потенциала и корректируется на соответствующие весовые коэффициенты. Использование такого показателя позволит определиться с вопросом соответствия стратегического потенциала комплексному развитию региона. Проведена апробация предложенной схемы для областей, которые вошли в разные кластеры по уровню их конкурентоспособности: Житомирская, Хмельницкая, Одесская, Днепропетровская, Херсонская, Черкасская области. С помощью коэффициентов Кендела, Фридмена, Спирмена проведена проверка согласованности мнений экспертов, которые принимали участие в оценке и установлена достоверность полученных данных. Использование предложенной шкалы оценки полученных результатов позволяет проанализировать полученные показатели совокупного стратегического потенциала. Сопоставление полученных данных с предложенной шкалой соответствия стратегического потенциала комплексному развитию региона, позволило сделать вывод, что самое высокое соответствие имеет стратегический потенциал Днепропетровской области (82,51) и самое низкое - Хмельницкой области (27,14). Полученные результаты не опровергают, а наоборот подтверждают, что существует прямая зависимость конкурентоспособности региона, результатов его комплексного развития от того каким образом он использует свой стратегический потенциал.

Постановка проблеми. Перспективи комплексного розвитку регіонів багато в чому визначаються їх стратегічним потенціалом, ефективністю його використання й існуючими умовами господарювання як у країні, так і регіоні. У сучасній господарській діяльності України завдання комплексного регіонального розвитку набуває першорядного значення, необхідною умовою якого є розробка, розгляд і практичне застосування існуючих методів і підходів щодо оцінки стратегічного потенціалу регіонів. Це потребує формування такої системи критеріїв і показників, яка дозволяла б адекватно охарактеризувати стратегічний потенціал регіону, оцінити результати його використання й, у той же час, виявити стійкі тенденції в його динаміці для розробки відповідної регіональної політики.

Величина й структура стратегічного потенціалу різняться за регіонами країни й міняються в часі під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників. Для розробки ефективних стратегій комплексного розвитку регіонів необхідний аналіз структури й оцінка рівня потенціалу з метою виявлення невідповідностей, що склалися в регіоні і диспропорцій. Все це знижує конкурентоспроможність та ефективність функціонування господарства регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання оцінки потенціалу регіону займалися багато зарубіжних та вітчизняних як науковців-теоретиків, так і практиків: Ахмедов Б., Воронкова А., Герасимчук З., Глезман Л., Жоглина Е., Маниліч М., Назарова Е., Олейника Я., Чандлер А., Чайникова Л. [1-10]. Але дослідження були присвячені головним чином економічному чи конкурентному потенціалу. Крім, того до центру уваги потрапляло у більший мірі не регіон, а підприємство. Тому розгляд й оцінка стратегічного потенціалу регіону представляє собою актуальний напрямок сучасних досліджень.

Мета статті. Метою статті є розроблення процедури оцінки стратегічного потенціалу регіону та її апробація.

Результати дослідження. Більша частина науковців зосереджують свою увагу на оцінці саме економічного потенціалу регіону, котрий може характеризуватися стандартними статистичними показниками. Але досліджувана нами категорія стратегічного потенціалу регіону охоплює більш широких спектр складових елементів, котрі важко охарактеризувати показниками, що мають кількісний прояв. Тобто, науковці при оцінці стратегічного потенціалу повинні звернути увагу на застосування більш евристичних методів дослідження явищ або на їх симбіоз з статистичними методами.

Застосування ймовірностно-статистичних методів значно розширює можливості використання фахівців як експертів. Прості статистичні методи в комбінації з добре розвинутою інтуїцією й здоровим глуздом виявляються, як правило, найбільш успішними при оцінці стратегічного потенціалу регіону і його складових елементів. У той же час

формальне використання «точних» методів оцінки може дати погані результати, якщо вони застосовуються для недостовірної статистичної бази. Останнє виключається при використанні фахівців-експертів, наділених знаннями й умінням здраво мислити.

Підставою використання думок експертів для оцінки стратегічного потенціалу регіону є припущення про те, що в умовах невизначеності, складності досліджуваного явища, яке не може бути описане кількісними величинами краще одержати наближені якісні відповіді.

Одна з основних труднощів оцінки стратегічного потенціалу полягає в необхідності розгляду складових елементів потенціалу, котрі характеризуються якісними показниками. І дійсно, в управлінні досить часто є завдання, рішення яких не може бути отримане на базі точних розрахунків через різноманіття факторів або внаслідок того, що деякі з цих факторів не піддаються кількісному виміру.

Необхідність рішення цих протиріч привела до переоцінки значення формального досвіду й до розуміння того, що навіть при відсутності строгих теоретичних обґрунтувань рівень невизначеності можна знизити за рахунок умілого використання суджень фахівців і здатності людини ухвалювати раціональні рішення в умовах неможливості їх повної формалізації. Застосування математико-статистичних методів значно розширює можливості використання інформації, отриманої від фахівців.

Практика останніх років показала, що навіть прості статистичні методи в комбінації із цією інформацією при виборі перспективних рішень часто приводять до більш успішних результатів, чим «точні» розрахунки з орієнтацією на середні показники й екстраполяцію існуючих тенденцій. Використання інформації, отриманої від фахівців, особливо плідно, якщо для її збору, узагальнення й аналізу застосовуються спеціальні процедури, логічні прийоми й математичні методи, що одержали назву методів експертних оцінок. Таким чином, у своїх подальших дослідженнях будемо ґрунтуватися на евристичних методах оцінювання. Оскільки стратегічний потенціал виступає підґрунтям комплексного розвитку та гарантом конкурентоспроможності регіону, то пропонуємо наступну схему оцінки потенціалу регіону за рівнями управління й прийняття рішень (рис. 1.).

Апробацію практичного застосування запропонованої схеми оцінювання стратегічного потенціалу проведемо на прикладі шести областей, котрі увійшли до різних кластерів за близькістю своїх конкурентних позицій. Отже, досліджуваними областями виступають: Житомирська, Черкаська, Херсонська, Одеська, Хмельницька та Дніпропетровська області. Таким чином, оцінку стратегічного потенціалу регіонів почнемо з встановлення експертним шляхом вагового коефіцієнту для кожної його складової.

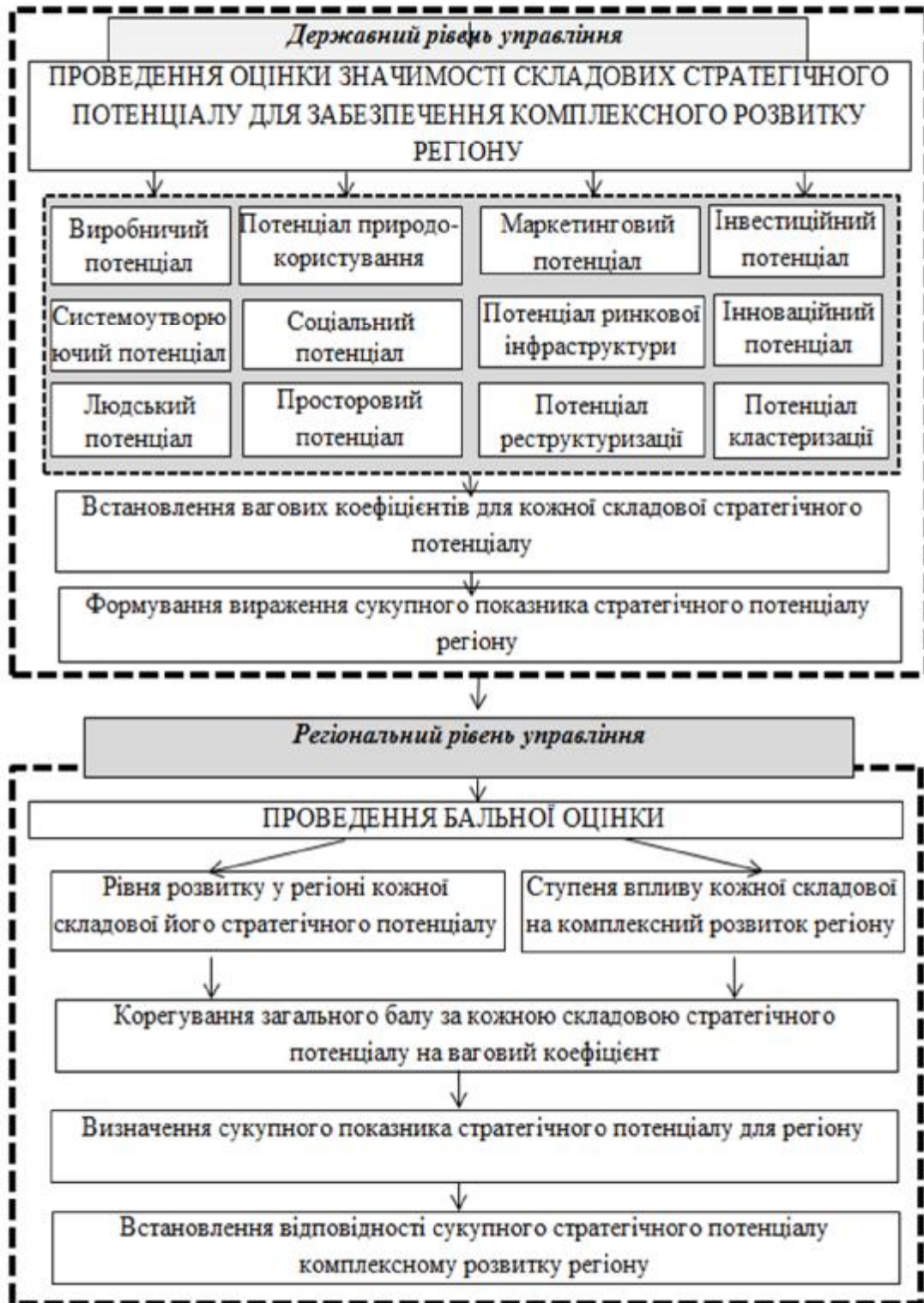

Рис. 1. Схема процедури оцінки стратегічного потенціалу регіону

Експертна група у кількості 54 чоловік, котрі представляють собою фахівців у галузі регіонального управління та бізнес структур досліджуваних областей (по 2 експерта з кожної області), провела оцінку за розісланими закритими анкетами. Анкети містили перелік складових що підлягали оцінці за п'яти-бальною шкалою. Далі було проведено ранжування результатів оцінки кожної складової стратегічного потенціалу у відповідності до отриманої загальної кількості балів й за формулою Фішберна розраховано коефіцієнт вагомості кожної складової стратегічного потенціалу (табл.1).

Таблиця 1 – Результати експертного опитування щодо визначення значення кожної складової стратегічного потенціалу

Складові стратегічного потенціалу	Загальна сума бальних оцінок	Ранг складової за загальною сумою балів	Коефіцієнт вагомості
Виробничий (П _в)	268	1	0,15
Системо утворюючий (П _{су})	216	10	0,04
Людський (П _л)	263	6	0,09
Природокористування (П _{пк})	264	5	0,10
Соціальний (П _с)	213	12	0,01
Просторовий (П _{пр})	256	9	0,05
Маркетинговий (П _м)	266	3	0,13
Ринкової інфраструктури (П _{рі})	262	7	0,08
Реструктуризації (П _р)	214	11	0,03
Інвестиційний (П _{інв})	265	4	0,12
Інноваційний (П _{ін})	267	2	0,14
Кластеризації (П _к)	261	8	0,06
Загалом за складовими	3015		1,00

Розраховані коефіцієнти конкордації, розраховані за формулами Кендела, Спірмена та показники варіації, підтверджують достовірність та погодженість отриманих даних, тому будемо їх використовувати у подальшому дослідженні. Наступний етап дослідження передбачає вибірккову оцінку областей, що увійшли до різних кластерів за рівнем конкурентоспроможності. Отримані оцінки експертів скоректовані на отримані раніше вагові коефіцієнти дозволяють визначити сукупний стратегічний потенціал за кожним з узятих до розгляду регіонів. Дані розрахунків представимо у таблиці 2.

Таблиця 2 – Зведені результати щодо розрахунку сукупного показника стратегічного потенціалу за досліджуваними регіонами

	Хмельницька область			Житомирська область			Херсонська область			Черкаська область			Одеська область			Дніпропетровська		
	г _н ^{PP}	с _н ^{BP}	СПСПР	г _н ^{PP}	с _н ^{BP}	СПСПР	г _н ^{PP}	с _н ^{BP}	СПСПР	г _н ^{PP}	с _н ^{BP}	СПСПР	г _н ^{PP}	с _н ^{BP}	СПСПР	г _н ^{PP}	с _н ^{BP}	СПСПР
П _в	7,13	4,06	4,34	6,20	6,20	5,36	5,80	8,00	8,35	6,80	8,60	11,34	9,87	9,13	18,52	9,80	9,87	21,46
П _{су}	7,13	1,10	0,32	7,07	8,20	0,76	4,87	6,20	0,30	7,20	7,73	0,69	8,80	8,13	0,93	7,87	7,80	0,77
П _л	6,20	1,79	1,00	7,07	9,07	4,71	8,13	8,07	4,29	4,80	7,80	2,37	8,80	9,80	6,85	6,80	7,13	2,80
П _{пк}	5,60	5,80	4,72	3,20	8,80	2,48	8,73	8,87	6,88	5,60	7,80	3,42	8,93	8,20	6,00	9,87	9,87	9,60
П _с	6,13	0,31	0,02	3,27	6,93	0,02	6,33	8,93	0,05	8,13	7,20	0,04	9,87	9,20	0,08	9,87	7,27	0,04
П _{пр}	9,00	2,16	0,97	8,13	6,87	0,96	6,67	9,00	1,35	7,80	8,13	1,29	9,80	9,87	2,38	6,80	9,80	2,37
П _м	7,00	4,62	4,20	4,20	6,87	3,35	6,80	7,20	5,96	7,00	6,13	4,45	9,87	9,20	14,11	9,87	9,20	14,11
П _{рі}	9,00	4,46	3,21	8,93	6,80	2,65	5,87	6,13	1,41	6,87	7,20	2,28	9,73	9,20	5,27	8,87	9,13	4,73
П _р	6,13	0,92	0,17	8,93	5,93	0,28	6,20	6,00	0,20	7,80	6,67	0,31	7,73	7,07	0,35	7,87	7,73	0,42
П _{інв}	6,20	3,62	2,69	7,13	7,20	5,33	5,13	8,07	4,81	7,73	7,67	6,56	8,80	8,07	8,25	9,80	9,87	13,74
П _{ін}	6,20	5,35	4,64	7,20	7,13	7,18	6,67	7,20	6,78	7,07	8,60	10,25	8,87	7,73	10,40	8,27	8,13	10,71
П _к	6,20	2,31	0,86	7,93	6,13	1,07	7,20	6,27	1,02	7,80	5,80	0,94	7,87	6,87	1,34	3,87	7,97	1,75
Усього			27,14			34,14			41,41			43,94			74,48			82,51

Використання запропонованої шкали оцінки отриманих результатів дозволяє проаналізувати отримані показники сукупного стратегічного потенціалу.

Висновок. Співставлення отриманих даних з запропованою шкалою відповідності стратегічного потенціалу комплексному розвитку регіону, дозволило встановити, що саму високу відповідність має стратегічний потенціал Дніпропетровської області (82,51) й саму низьку – Хмельницької області (27,14). Отримані результати не заперечують, а навпаки підтверджують, що існує пряма залежність конкурентоспроможності регіону, результатів

його комплексного розвитку від того яким чином він використовує свій стратегічний потенціал. У разі отримання високого значення показника стратегічного потенціалу, котре попадає до відповідної шкали, можна стверджувати про відповідність його комплексного розвитку поставленій в регіоні задачі.

Список використаних джерел:

1. Маниліч М. Трансформація регіонального економічного механізму: Монографія. – Чернівці: Книги – XXI, 2004. – 164 с.
2. Воронкова А.Є. Стратегическое управление конкурентоспособным потенциалом предприятия: диагностика и организация. Монография / А. Воронкова. – Луганск: ВНУ им. В. Даля, 2004. – 320 с.
3. Chandler A. D. *Strategy and structure. Chapters in the History of the history of the Industrial Enterprises.* – Cambridge: MIT Press, 1962. – 463 p.
4. Герасимчук З. В. Производственный потенциал региона: методика оценки и механизмы наращивания: Монография. – Липецк: 2010. – 242 с.
5. Чайникова, Л.Н. Формирование системы управления стратегической конкурентоспособностью региона: монография / Л.Н. Чайникова. – Тамбов: ГОУ ВПО ТГТУ, 2010. – 264 с.
6. Региональная экономика: учеб. Пос. / Под ред. Я. Б. Олейника. – СПб.: Фурса С.Я., 2010. – 444 с.
7. Глезман Л. Стратегія й комплексний механізм реалізації конкурентних переваг регіону // «Молодий вчений» - № 2 (17) . – 2015. – С.136-139.
8. Жоглина Е.В. Стратегический потенциал региона: состав, оценка и перспективы развития [Электронный ресурс] / Е.В. Жоглина. Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/strategicheskiy-potentsial-regiona-sostav-otsenka-i-perspektivy-razvitiya>.
9. Ахмедов Б.Ш. Стратегический потенциал региона: содержание и структура // Вестник Ростовского государственного экономического университета (РИНХ). - №4, 2011. - С. 16-10.
10. Назарова Е. А. Измерение и анализ конкурентного потенциала регионов России: автореферат дис. ... кандидата экономических наук : 08.00.05 / Е. А. Назарова; Санкт-Петербург: Ин-т проблем регион. Экономии РАН, 2012. - 22 с.

References (BSI):

1. Manylich, M. (2004). *Transformaciya regionalnogo ekonomicheskogo mexanizmu* [Transformation of the regional economic mechanism]. – Chernivci: Knigi – XXI [in Ukrainian].
2. Voronkova, A.E. (2004). *Strategicheskoe upravlenie konkurentosposobnim potencialom predpriyatiya: diagnostika I organizaciya* [Strategic management in competitive potential of the enterprise: diagnostics and the organisation]. Lugansk: VNU im. V.Dalya [in Ukrainian].
3. Chandler A. D. *Strategy and structure; Chapters in the History of the history of the Industrial Enterprises.* - Cambridge: MIT Press, 1962. - 463 p
4. Gerasimchuk, Z.V. (2010). *Proizvodstvenniy potencial regiona: metodika ocenki I mexanizmy narachshivaniya* [Industrial potential of region: a technique of an estimation and escalating mechanisms]. Lipeck [in Russian].
5. Chaynikova, L.H. (2010) *Formirovanie sistemy upravleniya strategicheskoi konkurentosposobnostu regiona* [Formation of a control system by strategic competitiveness of region]. Tambov: GOU VPO TG TU [in Russian].
6. Oleynik, Y. (2010). *Regionalnaya ekonomika* [Regional economy]. SPb: Fursa. S.y. [in Russian].
7. Glezman, L. (2015). *Strategiya I kompleksniy mexanizm realizacii konkurentnix preimuchshestv regiona* [Strategy and the complex mechanism of realisation of competitive advantages of region]. *Molodiy vcheniy - The young scientist*, 2, 136-139 [in Ukrainian]
8. Zoglina, E. *Strategicheskij potencial regiona: sostav, ocenka I perspektivi razvitiya* [Strategic potential of region: structure, an estimation and development prospects]. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua>. [in Ukrainian].
9. Axmedov, B.Sh. (2011). *Strategicheskij potencial regiona: soderganie I struktura* [Strategic potential of region: the maintenance and structure] *Vestnik RGEU – Bulletin RGEU*. 4,10-16 [in Russian].
10. Nazarova, E. (2012). *Izmerenie I analiz konkurentnogo potenciala regionov rossii* [Measurement and the analysis of competitive potential of regions of Russia]. SPb: IPRE PAN [in Russian].

Ключові слова: стратегічний потенціал, оцінка складових потенціалу, конкурентоспроможність регіону, комплексний розвиток, погодженість думок експертів.

Ключевые слова: стратегический потенциал, оценка составных потенциала, конкурентоспособность региона, комплексное развитие, согласованность мнений экспертов.

Keywords: strategic potential, an estimation of compound potential, competitiveness of region, complex development, a coordination of opinions of experts.